

УДК 94 (4) "1916": [82-343+165.23]

ЮТЛАНДСЬКА БИТВА У СВІТЛІ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ: МІФИ ТА РЕАЛІЇ

Теміров В.І., Михайлюк В.П.

THE BATTLE OF JUTLAND IN THE LIGHT OF PUBLIC HISTORY: MYTHS AND REALITIES

Temirov V.I., Mykhailiuk V.P.

У статті критично аналізується сучасна концепція публічної історії за викладом подій Першої світової війни, зокрема - Ютландської битви. На базі загальновідомих даних публічних джерел, висвітлюються фрагментарні логічні невідповідності інформаційного матеріалу подієво-історичним реаліям війни. Обґрунтовується необхідність перегляду публічною історією базової парадигми військово-політичного зіткнення Британії та Німеччини на морі у середині 1916 р. Наводяться приклади щодо справжньої сутності й значення Ютландської битви у масштабі світового конфлікту. Акцентуються політичні передумови її виникнення. Розкривається таємний сенс підготовчих заходів.

Ключові слова: Ютландська битва, публічна історія, критичний аналіз, Гранд Фліт, Флот Відкритого Моря, Британія, Германія, дредноут.

Море стало важливішим повідомленням, життєвим нервом великих держав – без его стратегічного і економічного урахування вести війну успішно неможливо.

адмірал А.В. Немітц

Вступ. Ютландська битва – найбільший у історії людства морський бій Першої світової війни, що відбувся 31 травня – 1 червня 1916 р. у акваторії Північного моря між флотами Німеччини (Хохзеєфельт, Флот Відкритого Моря (ФВМ)) і Великобританії (Гранд Фліт). Результат цього бою мав значний вплив на подальший перебіг подій війни, повоєнний світовий порядок й розвиток військово-морських сил провідних держав світу.

Незважаючи на цей факт, практично відразу по закінченню глобального конфлікту, усі його учасники зажадали відмовитися від широкого інформаційного висвітлення цієї події. Подібний стан речей, у принципі, закономірний для пригніченої Версальським договором Веймарської республіки, відверто йшов у супереччю до духу політичних амбіцій головного тріумфатора Перемоги - Великої Британської імперії. Це було тим більше незрозумілим ще й тому, що

мовчанка стосувалася сфери її безпосередніх життєво-важливих інтересів, тобто на морі (тут і далі курсив авторів). Однак й на сьогодні, через сто років після Великої битви доводиться констатувати, що сукупний західноєвропейський інформаційний простір, який працює з масовою аудиторією, продовжує цензурувати історію Першої світової війни, відводячи найбільшій морській битві людства роль малозначної події [21, 22, 23].

Тим часом Ютландський бій – це унікальний ключ до розуміння не тільки змісту й ходу I світової війни, але також більшої частини європейської політики кінця XIX - поч. XX ст. Підсумок зіткнення ліг у основу післявоєнних відносин між країнами на десятиліття вперед. Ця властивість - відбиття процесів ретроспективної та перспективної політичної взаємодії держав Старого і Нового Світу, що призвели до виникнення двох найжорстокіших світових війн, - й слугувало причиною історичного нівелювання Ютландської битви.

У 70-х рр. XX ст. визволити «Ютланд» з тіні «Великої Війни» та «Великої Політики» було доручено новому напрямку історичної науки - публічної історії. У силу різних обставин їй не вдалося, освітлюючи події минулого, обійтися без політичного ангажування та суб'єктивізму у викладанні матеріалу. Так публічною історією відносно «Великого бою» була розроблена вузько-тематична концепція, що не припускала глибинного аналізу причинно-наслідкових зв'язків виникнення даної події, її стратегічної впливовості на хід війни та повоєнний світоустрій. «Public history» обмежилася описом тактичного моменту зіткнення флотів, акцентуючи увагу на технічних, емоційних, психологічних та особистісних подробицях бою [21-28].

Таким чином, за дужки оповідання було відкинуто головний сенс Ютландської битви, а також приховано її найважливіший аспект, а саме те, що британська перемога сталася завдовго до настання самої події: не стільки за фактом зіткнення головних

сил на воді, скільки за опрацюванням операції на підготовчому етапі у тиші кабінетів секретних служб і вищого керівництва країни.

Постановка проблеми. Докладне висвітлення усіх деталей тематики виходить за рамки цієї роботи. Головний наголос у статті робиться на необхідності переосмислення базової парадигми військового (а точніше військово-політичного) зіткнення супротивників, а саме – стратегічної необхідності контакту у середині 1916 р. *усіх* головних наявних морських сил Німеччини та *усіх* головних наявних морських сил Британії саме у цьому місці, у один і той же час. Вона не така вже й наявна, як бачиться на перший погляд, бо, за таких обставин, на одну площину зі флотом завжди ставиться й доля держави. Як приклад, наведемо історичний досвід Абукіра, Трафальгара або Цусіми де подібні сутичці здобули форми глобального протистояння націй принципового характеру. Потому важливо розуміти, що у повномасштабному бою головних сил двох флотів Гран Фліт за всіма показниками перевершував Хохзеефлот.

Про це свідчить і реальна статистика бою: 151 корабель Британії проти 99 кораблів Німеччини; 37 дредноутів англійців проти 21 дредноута німців; 344 стволів головного калібру (ГК) Гранд Флита проти 244 стволів ГК Хохзеефлотта; головний калібр британських гармат - 305/343/381 мм, головний калібр германських лінкорів - 280/305 мм; вага англійських снарядів ГК - 386/635/885 кг, германський снаряд ГК - 331/406 кг [6, стор. 350].

Відзначимо також, що за версією публічної історії, Ютландська битва з німецької сторони (за винятком I фази сутичці) - це суцільна імпровізація германського командування з порятунку флоту, відчайдушний біг з переслідуванням і певна частка везіння у безвихідній ситуації.

Тоді за яких причин бій все ж таки відбувся? На яких аргументах базувалася верховне морське командування й керівництво II Рейха, відаючи, як це здається, хибний наказ щодо виходу корабельного угруповання у бойовий похід? Та як виявилось, що увесь британський дредноутовий флот, що був за необхідності розосереджений у базах східного узбережжя Англії задля охорони торгівлі, міст й блокадних дій у Північному морі, раптом «зненацька» з'явився перед очима німців, будучи зібраним за сотні миль від міст базування у єдиний кулак?

Офіційна публічна історія пропонує не акцентувати на цьому питанні увагу, вдаючи до обороту малозначні пояснення у стилі «випадкового зіткнення» або «радіоперехоплення секретною англійською службою наказу Хохзеефлоту на вихід у море» [23, 25, 27]. Таким чином, у концепції викладеного матеріалу має місце стартовий «стрибок» теми відразу на видовищний опис бою. У результаті створюється враження, що «public history» чомусь навмисне ретушує передумови та підготовчий етап битви. Штучно нівелює масштаб події у системі координат

Першої світової війни й, відповідно з цього, не може забезпечити достовірної повноти висновків.

Мета статті. Тому, з метою достовірної оцінки події, виникла необхідність критичного аналізу його сучасного інформаційного змісту. Наразі **метою статті** є фрагментарний критичний аналіз загально-визнаного (або *нав'язаного*) публічного погляду на подію, а також розуміння дійсної суті підсумків бою. **Предметом дослідження** у статті – є концепція сучасного бачення публічною історією ютландських подій. **Форма побудови статті** – логічне зіставлення фактичних подій з їх публіцистичним загальнопоширеним описом.

Аналіз публікацій та джерельна база. За останні кілька років джерельна база Ютландської битви демонструє тенденції швидкого розширення. Насамперед це стосується публікацій та видавництва книг, що виходять у країнах ЄС або США, й особливо у Великобританії. Праці англійських та американських авторів, наприклад: Дж. Брукса («The Battle of Jutland»), Г. Стафа («Skagerrak: The Battle of Jutland Through German Eyes»), Н. Джеліко («Jutland: The Unfinished Battle: A Personal History of a Naval Controversy»), Г. Бонні («Battle of Jutland 1916»), Ч. Лондон («Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts»), - містять фундаментальні описи морської битви з залученням різноманітного документального та ілюстративного матеріалу: спогадів очевидців, архівних документів, картографічних матеріалів, військово-аналітичних коментарів, статистичних підрахунків тощо [15-19]. Але здебільше все це стосується аналізу безпосередньо самого бою та його тактичного аспекту: дії та взаємодії кораблів, бойового маневрування, обміну артилерійськими ударами головним калібром, приказів командувачів, ушкоджень, втрат, емоційних переживань та висновків за результату опрацювання тактичних помилок, співставлених втрат та бойових пошкоджень. Більш глибоку стратегічну або військово-політичну аналітику передумов та наслідків зіткнення флотів праці британських вчених або минають, або містять у форматі другорядно-прикладної інформації і незначного акценту по відношенню до головного змісту книзі. До того ж різні автори приділяють увагу саме різним наголосам битви – або акцентують передумови (Г. Бонні), або наслідки (Н. Джеліко), або, оцінюючи подію на загал, роблять сумнівні, алогічно-емоційні висновки (Ч. Лондон).

Також існує інша група джерел, котра відноситься до спеціальної літератури військово-прикладного значення. Це праці військових аналітиків – Харпера, Корбета, Ньюболта, Гельмерсена, що вийшли у 20-ті роки ХХ ст. й містять детальні описи та оцінки морських операцій Першої світової війни у т. ч. Ютландської битви. Їх виникнення пов'язано з розробкою ведучими державами світу повоєнних планів комплексного розвитку військово-морських сил (ВМС). (У ті часи, з аналізу досягнень та помилок минулих морських зіткнень, формувалася стратегічна концепція побудови флоту і його складових

та здійснювався пошук оптимальної конструкції кораблів різних класів.) Вийшовши у якості навчальних посібників для професійних військовослужбовців вони також здебільшого акцентували увагу на тактиці бойових дій «Ютланду», не торкаючись політичних моментів події. Декотрі праці мали опис стратегічних наслідків вдалого/невдалого проведення цієї військової операції, але у форматі допоміжного (неголовного) матеріалу.

Але важливо відзначити, що ні перша, ні друга категорія зазначених джерел не можуть бути використані для написання даної статті, тому що являють собою праці не суто публіцистичного, а науково-історичного та професійно-військового плану. Ці роботи наведені за однієї мети: задля показу базових першоджерел, з яких формується сучасна суспільно-публіцистична думка ютландської події.

Тому у якості робочого матеріалу для написання статті були використані відкриті джерела публічного характеру (публічної історії), а саме засоби масової інформації: газетні видання, їх електронні копії у мережі Інтернет, а також архіви історико-популярних телевізійних передач, що зберігаються на ресурсах віртуального простору. Процес пошуку здійснювався у схемі крок-алгоритму обробки й верифікації отриманих даних. Таким чином, з великого інформаційного масиву було виокремлено певну категорію англійських та німецьких джерел, а також кластер даних по країнах пострадянського простору.

Оцінювання отриманого результату свідчило, що джерела з країн колишнього СРСР практично ретранслюють точку зору західної історіографії на минулі події [11, 12, стор. 54-59]. Що стосується сучасної німецької історичної думки, то було відзначено її повне підпорядкування англосаксонської концепції (версії) ютландських подій (наразі й I Світової війни у цілому) [24-28]. Тому подальший пошук інформації здійснювався у полі базисного першоджерела – британського суспільно-публіцистичного інформаційного ресурсу [20-23].

Аналіз отриманих даних виявив наступну закономірність. Англійський інформаційний масив - це однорідна структура, що відрізняється лише варіативністю обсягу або подрібністю авторського оповідання, найчастіше, другорядного, але усі джерела, так чи інакше, єдині у підсумкових висновках описуваної битви. За поглибленим вивченням ресурсного контенту створилося враження його змістовної уніфікації та форматно-лекальної побудови, задля коригування історичної канви подій. У самому матеріалі епізодично відслідковувалася логічна суперечливість описів викладеним фактам, в тому числі у частині підсумкових розміркувань.

Таким чином, із застосуванням методу порівняльного й критичного аналізу, була проведена власна оцінка найбільш значущих моментів битви, що спиралися на офіційно визнану англійську публічну версію подій.

Основний висновок, який з цього випливав, свідчив про свідому фальсифікацію публічною істо-

рією тієї частини подій, що безпосередньо передували великій битві. Він також викривав хибність підсумкової стратегічної оцінки результатів зіткнення. У цілому результат дослідження вказував на те, що «відшліфована» конструкція ютландської схеми поч. 70-х років XX ст., яка була створена на хвилі масового інтересу західного читача до своєї історії у поєднуваній економічним прогресом Європі (майбутнього ЄС), практично без змін була трансформована у простір публічної історії століття XXI. Наведемо приклади.

Виклад основного матеріалу. Попередньо, для достовірного оцінювання історичної події, схарактеризуємо стратегічну обстановку, що склалася на момент зіткнення флотів в таборах супротивників. Так у Берліні, аналізуючи перспективи війни, дійшли висновку щодо неможливості подальшого витримування Центральними державами усієї напруги глобального протистояння. Нестача ресурсів – сировинних та людських – в умовах жорстокої морської блокади, а також домінуюча міць військово-економічного потенціалу Антанти, спонукували германське керівництво активно шукати шляхи виходу зі складної ситуації [8, 9].

У зв'язку з цим військова кампанія 1916 р. верховне головнокомандування II Рейху планувало розпочати з великомасштабного наступу на Західному фронті задля того, щоб вивести з війни Францію, примусивши до підписання сепаратного миру. Розуміючи хто насправді стоїть за спиною Парижу, Берлін синхронізував цей удар з ударом по Великобританії на морі. Германська морська стратегія 1916 р. будувалася навколо плану по вирівнюванню потенціалів двох флотів та посиленню економічної блокади британських островів. Сама схема бойових дій передбачала лише такий варіант, у якому головні сили німецького флоту будуть свідомо атакувати тільки більш слабого супротивника – не усю, а тільки якусь частину сил Гранд Фліту. Декілька подібних вдалих боїв могли б заподіяти значної шкоди королівському флоту та відчутно зменшити кількість його лінкорів. Таким чином, на думку Берліну, у випадку успіху Німеччини на морському фланзі наступу, це також повинно було змусити англо-французький альянс зайнятися пошуком мирних шляхів угамування безкінечного європейського конфлікту [2, 13].

Слід визначити, що, у цілому, можливі перемоги Берліна на морі таки могли ініціювати появу критичних процесів у Британській імперії: різко посилити морську блокаду; спричинити падіння світового престижу й хвилювання у колоніях; значно відкласти (або відмовити) вступ США у Світову війну; вивести з конфлікту Італію; приєднати до Німеччини нових союзників; значно полегшити економічну блокаду II Рейху тощо.

Однак англійські розвідувальні органи вчасно - за кілька місяців до початку морського наступу - попередили вище політичне керівництво країни щодо назриваючої погрози (цей факт публічна історія

замовчує). Тому Уайт-Хол, з метою недопущення перехоплення німцями стратегічної ініціативи на морі, дійшов рішення прийняти виклик супротивника. Зацікавленість англійців у майбутньому генеральному зіткненні флотів підсилювалася по мірі успіхів германського наступу на Західному фронті під Верденом. Від британців воно зажадало підтвердження взятих на себе зобов'язань майбутньої післявоєнної перебудови світу. Мова йшла за поза лаштунки великої політики: таємних перемовинах Лондону та Вашингтону щодо вступ США у війну на стороні Антанти, долі Російської та Германської імперій, розподілу Європи (Австро-Угорська імперія) і Близького Сходу (Оттоманська імперія). Таким чином, Уайт-Хол постановив битися, але тільки на своїх умовах бою.

Адже велика морська навала німців, за участі усіх сил флоту, становила для остров'ян небезпеку, що межує з катастрофою національного масштабу. Тому тільки безумовна поразка Флоту Відкритого Моря (ФВМ) у майбутній генеральній битві значно полегшувала становище Англії у виснажливому блокадному протистоянні. Ефектний одностайний погром кайзерівського флоту повністю знецінював подальші німецькі плани атакувати метрополію відразу з двох стовпів: торпедами з-під води й важкими гарматами лінкорів [2, 8, 9].

Довідка. Для Англії, як морської держави, така рішуча комбінаційна атака німців означала, без перебільшення, смертельну загрозу. Достатньо згадати, що у 1914-1915 рр. німецькі підводники вже довели свою ефективність, завдаючи дуже важких втрат військовому та комерційному флоту Туманного Альбіону. Тоді набираючи оберти маховик втрат англійцям вдалося зупинити у першу чергу заходами політичного характеру, а саме безпрецедентному тиску Вашингтону на германський уряд, що змусило кайзера відмовитись від планів на розгортання тотальної підводної війни у берегів Британії. Як політичне рішення, цей наказ (з гальмування підводних атак) завдав фатальної шкоди ВМС II Рейху у частині ведення блокадних дій на морі та перспектив розвитку. Він з самого початку знівелював шанс Німеччини на перемогу у глобальному протистоянні. Адже у 1915 р. англійська система боротьби з підводною небезпекою все ще перебувала у стадії становлення, була мало дієва та не відповідала заявленій погрози [6].

Забігаючи уперед відзначимо, що заслуга британців полягає саме у тому, що у «Ютланді» 1916 р. їм заздалегідь вдалося вибити у німців один з головних стовпів плану – дредноутовий флот [5, 8, 9]. Друга опора – підводні човни – повинні були завдати масового удару по Британії у другій фазі операції, після зрівнювання потенціалів головних морських сил супротивників. Однак після 1 червня 1916 р. підводний флот II Рейха вимушено виходив на перший план морського протистояння. Але у другій половині війни (особливо після приєднання до союзників США), без підтримки надводних кораблів Хо-

хзеефльота, подібна стратегія була вже приречена на провал [4, 6, 24].

Тепер звернемося до відомих фактів, що опубліковано за матеріалами «public history». Для початку відзначимо кривотлумачення, що допускаються публічною історією відносно підготовчого етапу майбутнього бою. У цьому сенсі хибне посилення виходить із розповсюдженого англійською публіцистикою ютландського міфу щодо винятковості британської секретної служби радіорозвідки («Кімнати-40») у справі протидії планам німецького морського наступу.

Накладаючи дії технічних фахівців відділу на нібито-то «випадковість» розробки вищим британським командуванням операції з виходу усього Гранд Фліту в море до берегів Ютландського півострова, «public history» свідомо маніпулює суспільною думкою. У цьому випадку заміщення закритих фактів іншо-звучною версією подій відбувається з урахуванням психології масового читача, в більшості не знайомого із професійною специфікою військової справи.

Сам міф базується на двох фактах: потонулому у самому початку війни у серпні 1914 р. німецькому крейсері «Магдебург» та перехопленні «Кімнатою-40» наказу щодо виходу у море ФОМ. У першому випадку, завдяки обстеженню німецького судна до рук союзників потрапив німецький військово-морський код (книга шифрів). У другому випадку, завдяки отриманому коду (серпень 1914 р.) у другій половині дня 30 травня 1916 р. радіорозвідці вдалося зчитати радіо-наказ головного морського штабу Хохзеефльота щодо виходу усього германського флоту в бойовий похід [21, 22, 25, 26].

Які логічні невідповідності фіксуються з цього приводу?

По-перше, навіть припускаючи, що англійці, дешифрувавши радіограму, одержали повну інформацію щодо виходу Хохзеефльота в море задля знищення кораблів блокадної лінії (хоча насправді це було лише кодове слово) – ціль, завдання, курс, швидкість, район плавання, склад сил, – то вони просто б не спромоглися за той залишок часу, що мали до виходу (6-8 годин), організувати повноцінну контроперацію, яка відбулася у реальності та мала назву «Ютландський бій». Битва, у результаті якої Гранд Фліт ледь не знищив у протоки Скагерак увесь кайзерівський флот.

Максимум у таких випадках – широкомасштабна організація заходів оборонного характеру. Підготувати й здійснити у якості відповідного кроку одночасну агресивну наступальну операцію за той час, що залишився, тобто з нуля, практично неможливо! Ескадри розкидані по далеких базах, частина кораблів у ремонті, частина у морі на навчаннях або вертається додому з порожніми танками, засоби зв'язку мають певну недосконалість і т.п. (Німці от на це й розраховують. Королівський флот кинеться рятувати блокадні кораблі. Буде виходити ескадра-

ми поодиночі. Флот Відкритого моря буде топити їх по мірі підходу, будучи сильніше кожної окремо.)

Але головне – це треба бути на 100% впевненим, що ця перехоплена радіограма є абсолютно правдоподібний документ. Занадто величезний масштаб заходу. Повністю оголити оборону узбережжя усього лише за одного знайденого у ефірі наказу супротивника – це ризик необоротної дії! Вищому командуванню буде психологічно неможливо зваяжитися на подібний крок. Для цього треба мати дуже вагомі аргументи. І якщо операція з перехоплення у морі німецького флоту відбулася, значило, що такі аргументи у британців були. Аргументи та великий запас часу (близько 3-х міс.) з підготовки контрзаходів.

По-друге, слід розуміти, що у ефірі могла перехопити «Кімната-40». Наказ на вихід флоту у відкрите море – це не текст із докладним покроковим описом дій. Це просто кодове слово. (Навіть розшифрувавши радіограму-слово неможливе визначити її призначення.) Таких комбінацій слів у ефірі сотні. Їх транслюють армійські рації по обидві сторони фронту, дипломатичні канали, великі комерційні структури, інші морські штаби (бригади тральних сил, загони підводних човнів, дозорні патрулі на лінії блокади тощо). Однак британська служба радіорозвідки із квітня 1916 р. цілодобово відслідковувала у ефірі саме таку комбінацію слів у сигналі.

Це доводить, що Лондон вже мав інформацію не тільки про те, як виглядає по радіо потрібне йому кодове слово, він мав усю повноту інформації з цього питання, а саме: що позначає умовний сигнал; хто, куди й навіщо вийде у море, його одержавши. Такої інформації до 30 травня 1916 р. навіть не мали командири німецьких лінійних кораблів. Лише прийнявши у ефірі умовний сигнал, вони мали розкрити секретні пакети, доставлені напередодні з морського штабу, та ознайомитись з планом майбутньої операції [8].

Ще раз підкреслимо – цю інформацію Лондон одержав у результаті здійснення цілого комплексу заходів розвідувального характеру: отримавши дані від законспірованих у німецьких структурах агентів, з аналізу ворожих радіограм, які надійшли від служби радіорозвідки, з опитування команд транспортних судів нейтральних держав та взятих у полон німецьких моряків, за допомогою спостереження за берегом з підводних човнів, завдяки обміну інформацією із союзниками тощо.

І, нарешті, по-третє, слід зупинитися на питанні дешифрування радіограм германського морського командування, так званої «Справи «Магдебург»». Пояснення про те, що британці у 1916 р. вдало читали усі секретні німецькі радіограми морського штабу завдяки знайденій у 1914 р. на загиблому германському крейсері «Магдебург» кодовій книзі, не відповідають дійсності.

У такій глобальній війні на знищення, якою була Перша світова війна в частині розтрощення вікових імперій, інформація одержала статус найважли-

вішої складової процесу ведення бойових дій. Її параметри збору, поширення й захисту визначалися найвищим пріоритетом таємності. Великі аналітичні центри (спільна команда: вчені, військовослужбовці, адміністратори) працювали над проблемами надійного захисту своїх даних і декодуванням шифрів супротивника. Така схема успішно функціонувала по обидві боки фронту по одному й тому ж організаційному принципу [4].

У цій системі, в обов'язковому порядку, були передбачені кроки періодичної коректури використовуваних ключів. Тим самим досягався ефект превентивного нівелювання дій супротивника по розкриттю шифру тривалого користування. Тому реальна картина читання англійцями німецьких радіограм Хохзеефльота виглядає зовсім інакше, чим та, що подається «public-істориками» по відношенню до Ютландської битви й крейсера «Магдебург».

За те, що супротивник читає їхні кодовані повідомлення, германське морське командування переконалося, аналізуючи підсумки великих операційних невдач компанії 1914 р., початку 1915 р. (Фолкленди, Доггер-Банка і т. ін.). У новій компанії 1915 р. німці працювали по нових кодових таблицях. До 1916 р. ФВМ вже кілька разів встиг змінити свою базову морську таблицю кодування даних. Однак британцям щоразу вдавалося підібрати до неї ключа таким чином, щоб не викликати підозру у германських моряків. Саме цю таємницю за сталевим корпусом загиблого крейсера й приховує «public history» від масової аудиторії.

Історія конфлікту, що написана переможцями, й дотепер надійно ховає від очей громадськості секретні методи і таємні операції Першої світової війни. Більшість їх украй неприваблива для загального огляду або кидає тінь на відомих історичних діячів. Особливо, якщо мова йдеться про методи з отримання морських планів супротивника або заходах дезінформації германського морського командування з метою заманювання флоту кайзера під удар Гранд Фліту.

З приводу «Ютланду», у історії I світової війни є один (один із *багатьох*) досить показовий факт. Так, на останньому етапі дезінформаційної «гри» Лондон дозволив німецьким лінійним крейсерам майже безкарно обстрілювати своє узбережжя (м. Ярмут, Лоувестофт, Хартлуп). Тобто за відносно невеликий проміжок часу – приблизно місяць – германські кораблі, за шаблонного сценарію, кілька разів обстрілювали британські портові міста. Й кожного разу відповідна реакція англійців розвивалася за сценарію відбиття раптового нападу: термінове оповіщення, збір наявних сил, вихід у море наздогін супротивнику. Результат був передбачуваний: крейсери ФВМ завжди відходили без втрат (контакту флотів не відбувалось), а загальна кількість загиблих мирних жителів досягла цифри приблизно ста осіб. Тобто володіючи інформацією з розвідувальних джерел про напад, Уайт-Хол свідомого відмовлявся від дійсної протидії німцям задля «гри» у тему пла-

нів Флоту Відкритого Моря створювати прецеденти з непередбаченого виходу англійських кораблів у Північне море [6, стр. 338].

Перехоплення та знищення тільки частини воєнних сил (лінійних крейсерів) не входило до плану таємної спецоперації британців. Адміралтейство відкрило полівання на увесь Хохзеєфлот. У цьому випадку людські життя своїх співгромадян Лондон розмінював на впевненість Берліна у відсутності в себе витоків інформації надсекретного характеру.

Таким чином, англійське командування, одержавши на руки 30 травня 1916 р. сигнал германського морського штабу про початок походу до Скагераку й будучи заздалегідь готовим до такого повороту подій, відразу запустило свій «історичний» план перехоплення. Його результатом сталася Ютландська битва, яка остаточно позбавила Німеччину можливості одержати перемогу (звести до нічиєї) у Першій світовій війні. [13, 20] За два роки надважкої війни це була друга (після німецьких підводних атак 1915 р.) серйозна перевірка на міцність Британської імперії.

Таким чином вважаємо за можливим зробити деякі попередні висновки. Британська служба радіо перехоплення й дешифрування (Кімната-40) наодици не мала змоги розкрити планованої секретної операції германського верховного командування. На заключному етапі підготовки вона могла лише із професійною точністю ідентифікувати у ефірі потрібну радіограму (можливо не розуміючи її призначення) та оперативно повідомити про це вище командування. Саме оцей фінальний акорд підготовчої операції й був підкреслено акцентовано публічною історією у канві оповідання Ютландської битви, ретушуючи іншу закриту інформацію.

Тепер звернемося до висновків, які публічна історія формулює у відношенні Ютландської битви. Тут слід відзначити наступний момент. Видовищний, за суті, погляд на подію, як процес артилерійської дуелі між найсильнішими кораблями світу, априорі не припускає комплексної оцінки глибинних стратегічних та політичних наслідків бою. Трансльована масовому читачеві підсумкова парадигма носить поверхневий, малозначний характер. У цілому, дослідження показує, що, у частині викладу стратегічних висновків, публічна історія суттєво спотворює реальну дійсність.

Основна невідповідність утримується у ствердженні *нічийного* результату бою, як найголовнішої оцінки події [21-24, 26-28]. У даному моменті публічна історія здійснює підміну понять, штучним чином сполучаючи в одній площині різнозначущі категорії: співвідношення втрат корелюється зі стратегічним підсумком битви. Однак по факту - більш високі втрати англійського флоту (тактичний аспект бою) абсолютно не співвідносяться з беззастережною втратою ініціативи Хохзеєфлотом на морі (стратегічний аспект) і посиленням морської блокади Німеччини. Британія не просто успішно відбила удар. За рахунок масштабної морської перемоги, во-

на різко змінила на свою користь усю стратегічну обстановку на морському театрі війни та I Світової війни у цілому.

Саме Ютландський бій змусив Берлін відмовитися від застосування головної ударної сили флоту (дредноутів) і терміново міняти усю концепцію боротьби на морі [4, 6, 8, 9, 10, 13]. Сотні мільйонів рейхсмарок, витрачених до війни на Великий флот, на противагу або шкоду армії, виявилися незатребуваними, як і десятки тисяч військових моряків з екіпажів лінкорів. У пік світової війни Німеччина була змушена терміново вкачувати нові мільйони у будівництво нового підводного флоту й навчання нових екіпажів.

Більш того оголошена Берліном необмежена підводна війна була використана у якості вагомого приводу для вступу у конфлікт на стороні Антанти США та ряду інших країн (Латинська Америка, Греція) [6]. Тобто новий сплеск підводної війни й надвисокі втрати союзного, а також нейтрального комерційного флотів, були професійно вписані у кривавий сценарій світового конфлікту. В 1916-1917 рр. Германію використовували у якості інструмента для введення на світовий політичний Олімп нового гравця – Північноамериканських Сполучених штатів.

На даному етапі закулісна дипломатія світових домінантів відіграла Берлін у «темну», без надання шансу самому розпорядитися своєю долею. Але цей план міг і не спрацювати. Для його здійснення були потрібні певні гарантії. Ютландський бій, а вірніше його політичні наслідки – одна з таких гарантій. Зробивши стратегічну помилку на морі, Берлін прискорив процес власної військової поразки. Саме «Ютланд» поставив крапку у його імперських амбіціях, а потім і самої кайзерівської імперії.

Наступний момент (з тематики підведення підсумків битви), на що слід звернути увагу, є опис публічними істориками тактики керування Гранд Флітом у бою, а саме - *дії адміралів*. У більшості випадків їх розцінюють як вкрай обережні, недостатньо активні й почасти невпевнені [21, 22]. Зв'язане це з бажанням «розчинити» у персоналіях британських командуючих неочікувана зависокі втрати королівського флоту. Однак з'єднуючи за змістом емоційно-особистісні оцінки флотоводців та загибель англійських дредноутів, публічна історія усього лише тонко маніпулює свідомістю аудиторії, пом'якшуючи, у рамках обговорення, помилки керівництва з категорії державно-стратегічного планування¹.

¹Напряму це не торкається змісту статті, але у даному випадку необхідно зробити пояснення. Хибність стратегічного планування прозирнулася у той момент, коли менші за калібром та вагою германські снаряди головного калібру почали влучати й топити лінкори та суперлінкори британців. Навпроти більші за калібром та вагою британські снаряди ГК здебільшого не влучали, а якщо влучали, то не призводили до фатальних наслідків й потоплення німецьких дредноутів. Це позначався різний державницький підхід німців та англійців до концепції розвитку «Великого флоту»: визначень потенційних загроз (супротивників), районів дії флотів, конструювання судів, керування ескадрами й вознем у бою, обрання типу боєприпасу ГК тощо.

У реальності англійські джерела ніколи не брали під явний сумнів професіоналізм командуючих морськими силами або дії британського Адміралтейства. Дана схема публічної адміральської критики влаштована таким чином, що слідом за легким громадським осудом негайно йдеться загальне та повне виправдання їхніх дій у бою. Подібний публічний маневр переслідує конкретну мету – формування різновекторного позитивного іміджу Британської імперії у світовому конфлікті.

За конструктивом претензій до адміралів, наступним їхнім виправданням та фактом втрат, англійська історія ретушує основну суть події: керування ризиком здобути загальний психологічний перелом у глобальному конфлікті. Подібні методики становлять основу сучасних дій світової геополітичної боротьби. Тому, щоб у читача не виникало можливо негативних порівнювальних асоціацій, публічна історія свідомо знижує рівень значимості описуваної події.

Це означає, що дії командуючого Гранд Флітом у Ютландському бою чітко відповідали розробленим Адміралтейським інструкціям. Заганяти поранений Хохзеефлот у кут, і провокувати його на запеклу сутичку не було сенсу. У відповідь німці могли дуже дорого продати своє життя. Понести важкі втрати у дредноутах в обмін на знищення кайзерівського флоту було неприпустимо. Відсутність головного «аргументу миру» у післявоєнних переговорах, поставило б англійців перед іншими націями у відоме положення, що призвело б до здачі конкурентами більшості геополітичних позицій [20]. Саме тому командуючий британським флотом не наважувався германським морякам смертельний бій у дузі Трафальгару, а вів в'язку перестрілку з ФВМ у зоні припустимого ризику, тобто пригнічуючи чисельністю.

За цей момент бою, у якому міг опинитися британський флот, публічна історія здебільшого умовчує. Але цілком можливо, що у випадку прийняття рішення німецьким командуючим адміралом Шеером вести відчайдушний нищівний бій до кінця, командуючий Гранд Флітом адмірал Джеліко дійшов би згоди на маневровий розрив контакту із супротивником (говорючи простіше – *втечу* з поля бою). Адже здобутися Перемоги у війні можна було й іншими засобами: залученням нових союзників, спонуканням до активності Східного фронту, посиленням блокади, тиском на нейтралів і ... Революцією. Головне було зберегти ядро флоту. Однак з моральної точки зору, такий відступ у бою з німцями означав би кінець Британської імперії як безумовного світового лідера.

Цей ризик реально існував, але був зведений англійцями до мінімуму завдяки фактору раптовості. Беручи до уваги у розрахунках бою моральний стан німецького моряка, Лондон планував використати даний ресурс по максимуму. Адже командування Хохзеефлотом було мотивовано на завзятий бій й перемогу лише із частиною сил Гранд Фліту.

Тому «зненацька» опинившись у невідгдних умовах бою під нищівним артилерійським вогнем, воно було змушено почати відступ [14, перекл. "Я пояснюю настільки серйозну помилку в розрахунках дистанції, - писав фон Хазе, - тим, що наші далекомірники виявилися зовсім вибитими з колії першим враженням від виду ворожих монстрів. ... У першу хвилину вони були заморожені видом ворожих кораблів"].

Даний психологічний ефект пригнічення волі супротивника завдяки чисельній перевазі, був головною умовою сутички, що нав'язувалася Гранд Флітом Флоту Відкритого Моря. (Це друга головна умова. Перша - багаточисельна перевага англійців у дредноутах, що гарантувала 100% поразку ФВМ.) Більшого в цьому зіткненні від британських адміралів не жадалося. Тому поставлену Уайт-Холом задачу вони виконали успішно, у повній відповідності з планом. Супутні втрати при цьому безболісно списувалися Адміралтейством на ризики війни, а сам характер ушкоджень враховувався конструкторами кораблів при проектуванні нових бойових суден. У цілому, баланс сил на морі ще більше зміцнився на користь блокадної лондонської стратегії.

Головний же урок, який виніс з сутички Уайт-Хол, і який публічна історія намагається не розголошувати, полягав у наступному. Лондон дійшов висновку максимально інтенсифікувати підривну роботу з революційного розладу германських військово-морських (й сухопутних) сил, а також збільшити протесний рух у великих промислових центрах Німеччини. Така політика мала на меті виключити у перспективі нове генеральне зіткнення флотів. У 1917-1918 рр. Німеччина, наближаючись до поразки, прагнула будь-яким чином посилити свої позиції у майбутніх мирних переговорах з Антантою. Жертвуючи флотом у великому бою, керівництво II Рейху розраховувало на істотне послаблення союзного диктату на переговорному процесі.

Тому наказу на відступ у такій битві, ФВМ, як політичний заручник, одержати не міг. Наприкінці війни німцям втрачати було вже нічого. У Лондоні це чітко усвідомлювали, прогнозуючи вкрай високі втрати з обох сторін. Тому з початку 1917 р. «робота на випередження» британських спецслужб була виведена на якісно новий рівень. У результаті в листопаді 1918 р. екіпажі лінкорів Хохзеефлота відмовилися виконати наказ командування й піти у останній великий бій з Гранд Флітом. Сам акт непокорі ініціював великі соціально-політичні протести, що миттєво охопили усю країну й перейшли у збройне повстання, яке знищило Германську імперію. В авангарді революційного руху йшли збройні загони матросів з екіпажів лінійних кораблів кайзерівського ФВМ [3].

Висновки. Революція, поразка у війні й Версальський договір залишили Німеччину без військово-морського флоту. Початок цього процесу – стратегічного перелому протистояння - було покладено у Ютландській битві, де війна таємна перевершила у своїх можливостях війну наявну. Саме та сторона

конфлікту, яка спромоглася забезпечити своїм морякам перевагу на морі й сіла за стіл переговорів у Версалі у якості переможця.

Саме тому Ютландську битву у «public-history» трактують як локально-обмежений епізод Першої світової війни, цікавий лише специфічною темою – обміном ударами головним калібром і тактичною побудовою супротивників у бою. Усі інші логічні ланцюги цієї події, зазвичай, обірані, задля того, щоб рядовий читач не мав змоги ознайомитися з непривабливими технологіями тотальної війни, що компрометують його країну.

Узагальнюючи підсумок зазначимо, що сучасний опис Ютландського бою – це історія написана переможцями. Публічна історія лише віддзеркалює цю парадигму, стверджуючи безумовний позитивно-цивілізаційний імідж Британії на світовій арені та у британському суспільстві. Наразі, на думку авторів, ця концепція потребує критичного й відповідального обміркування. Бо саме на прикладі цієї статті стає зрозумілим, що «public-описи» подекуди не відповідають наявній історичній реальності (історичним фактам). Тому бажано, щоб з подолання саме таких упереджень та з урахуванням попиту світового суспільства щодо об'єктивності висвітлення подій минулого, «public-history» повстала на сторожі історичної правди та людського порозуміння на планеті.

Л і т е р а т у р а

1. Вильсон Г.Р. Линейные корабли в бою. 1914 – 1918 гг. (3-е изд.). [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://mirknig.su/knigi/military_history/45121-lineynye-korabli-v-boyu-1914-1918-gg.html. - Назва з екрана.
2. Военно-историческая библиотека первоисточников. Гельмерсен П.В. Морская блокада. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://rufort.info/lib/gelmersen-p-v-morskaya-blokada-1925/>. - Назва з екрана.
3. Драбкин С.Я. Революция 1918-1919 гг. в Германии (Краткий очерк) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://padaread.com/?book=37959&pg=1>. - Назва з екрана.
4. Зайончковский А. М. Первая мировая война — СПб.: ООО «Издательство «Полигон», 2002. — 878, [2] с. ил., 64 цв. ил. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://militera.lib.ru/h/zayonchkovskiy1/index.html>. - Назва з екрана.
5. Каверин И.Н. За кулисами английской блокады (Из истории первой мировой войны). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.libex.ru/detail/book843205.html>. - Назва з екрана.
6. Первая мировая война на море / Редактор-составитель А.Е. Тарас – Мн.: Харвест; м.: АСТ, 2001. – 592 с.
7. С. Переслегин. Первая мировая. Война между реальностями. [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://aldebaran.ru/author/pereslegin_sergeyi/kniga_pervaya_mirovaya_voyna_mejdu_realnostyami. - Назва з екрана.
8. Тирпиц А. Воспоминания / Перевод с немецкого и комментарии В.Я. Голанта. Под редакцией профессора адмирала В. А. Алафузова. — М.: Воениздат, 1957. ≡ Tirpitz, A. v. Erinnerunggen. — Leipzig: Koehler, 1919. — 526 S. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://militera.lib.ru/memo/german/tirpitz/index.html>. - Назва з екрана.
9. Шеер Р. Германский флот в мировую войну (Воспоминания адмирала Шеера). [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://mirknig.su/knigi/military_history/45855-germanskiy-flot-v-mirovuyu-voynu.html. - Назва з екрана.
10. Г.К. фон Шульц. С английским флотом в мировую войну. – С-Петербург, 2000. – 87с.
11. Интернет-издание «Всемирная история». Этот день в истории. Ютландское сражение. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.world-history.ru/events/1592.html>. - Назва з екрана.
12. Журнал «Наука и Техника» № 8 август 2016. Юрий Каторин «Битва гигантов». [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://naukatehnika.com/files/vse_zhurnaly/zhurnal_2016/pdf-2016/nauka_i_tehnika_8_nomer_2016.pdf. - Назва з екрана.
13. Сайт «Военная литература»: militera.lib.ru. Гроос О. Учение о морской войне в свете опыта мировой войны. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://militera.lib.ru/science/groos_o01/index.html. - Назва з екрана.
14. The Battle of the Skagerrak (Jutland) by Commander Georg von Hase First Gunner Officer of the Derflinger [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.wtj.com/archives/hase_03.htm. - Назва з екрана.
15. George Bonney. Battle of Jutland 1916 / George Bonney. – The History Press – 2002., 256 p. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.amazon.co.uk/Battle-Jutland-1916-George-Bonney/dp/0750941782>. - Назва з екрана.
16. John Brooks. The Battle of Jutland / John Brooks // Cambridge Military Histories. – Vol. 2016. – P. 595.
17. Nick Jellicoe. Jutland: The Unfinished Battle: A Personal History of a Naval Controversy / Nick Jellicoe. // Naval Institute Press. – Vol. 2016. – P. 352.
18. Charles London. Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts / Charles London // Bloomsbury USA. - Vol. 2000. – P. 96.
19. Gary Staff. Skagerrak: The Battle of Jutland Through German Eyes / Gary Staff // Pen & Sword Books Limited. - Vol. 2016. – P. 208.
20. BBC HISTORY. Jutland: the battle that won the First World War [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.historyextra.com/article/premium/jutland-battle-won-first-world-war-0>. - Назва з екрана.
21. The guardian. The Battle of Jutland: the Chilcot shambles of its day. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/may/29/the-battle-of-jutland-the-chilcot-shambles-of-its-day>. - Назва з екрана.
22. Интернет-газета «Daily Email». This day in history. World War I. 1916 Battle of Jutland. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.history.com/this-day-in-history/battle-of-jutland/> - Назва з екрана.
23. Интернет газета «Linlithgow Gazette». Published: 15:58 Tuesday 31 May 2016. Battle of Jutland - How did it all unfold? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.linlithgowgazette.co.uk/news/battle-of-jutland-how-did-it-all-unfold-1-4142603>. - Назва з екрана.
24. DER SPIEGEL. „Wir befanden uns im absoluten Wurstkessel“ 02.06.1986 / "Tirpitz-Plan" nennt Volker Berghahn dieses ungeheuerliche Projekt." / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.spiegel.de>

- p://www.spiegel.de/spiegel/print/d-13517229.html. - Назва з екрана.
25. Welt24. GESCHICHTE. 31.05.2016 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.welt.de/geschichte/article155820947/Dieses-Foto-erklart-das-Chaos-der-Skagerrakschlacht.html>. - Назва з екрана.
 26. Welt24. GESCHICHTE. 29.05.2016. Skagerrak 1916: So spielte sich die größte Seeschlacht aller Zeiten ab [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.welt.de/geschichte/article155761504/So-spielte-sich-die-groesste-Seeschlacht-aller-Zeiten-ab.html>. - Назва з екрана.
 27. Welt24. GESCHICHTE. 15.09.2015. Seekrieg. Erster Weltkrieg: Die vielen Fehlkalkulationen der Skagerrak-Schlacht [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.welt.de/geschichte/article146429037/Die-vielen-Fehlkalkulationen-der-Skagerrak-Schlacht.html>. - Назва з екрана.
 28. Welt24. GESCHICHTE. 23.10.2013. Seekrieg. Skagerrak – die größte Seeschlacht aller Zeiten [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.welt.de/geschichte/article121135061/Skagerrak-die-groesste-Seeschlacht-aller-Zeiten.html>. - Назва з екрана.
 10. G.K. fon Shults. S angliiskim flotom v mirovuiu voynu. – S-Peterburg, 2000. – 87s.
 11. Internet-izdanie «Vsemirnaia istoriya». Etot den v istorii. Yutlandskoe srazhenie. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupa: <http://www.world-history.ru/events/1592.html>. - Nazva z ekrana.
 12. Zhurnal «Nauka i Tehnika» № 8 avgust 2016. Yurii Katorin «Bitva gigantov». [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: http://naukatehnika.com/files/vse_zhurnaly/zhurnal_2016/pdf-2016/nauka_i_tehnika_8_nomer_2016.pdf. - Nazva z ekrana.
 13. Sait «Voennaia literatura»: militera.lib.ru. Groos O. Uchenie o morskoi voine v svete opyta mirovoi voini. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: http://militera.lib.ru/science/groos_o01/index.html. - Nazva z ekrana.
 14. The Battle of the Skagerrak (Jutland) by Commander Georg von Hase First Gunnery Officer of the Derflinger [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: http://www.wtj.com/archives/hase_03.htm. - Nazva z ekrana.
 15. George Bonney. (2002) Battle of Jutland 1916. The History Press, 256. Retrieved from <https://www.amazon.co.uk/Battle-Jutland-1916-George-Bonney/dp/0750941782>
 16. John Brooks. (2016) The Battle of Jutland. Cambridge Military Histories, 595.
 17. Nick Jellicoe. (2016) Jutland: The Unfinished Battle: A Personal History of a Naval Controversy. Naval Institute Press, 352.
 18. Charles London.(2000) Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts. Bloomsbury USA, 96.
 19. Gary Staff. (2016) Skagerrak: The Battle of Jutland Through German Eyes. 208.
 20. BBC HISTORY. Jutland: the battle that won the First World War [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.historyextra.com/article/premium/jutland-battle-won-first-world-war-0>. - Nazva z ekrana.
 21. The guardian. The Battle of Jutland: the Chilcot shambles of its day. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/may/29/the-battle-of-jutland-the-chilcot-shambles-of-its-day>. - Nazva z ekrana.
 22. Internet-gazeta «Daily Email». This day in history. World War I. 1916 Battle of Jutland. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.history.com/this-day-in-history/battle-of-jutland/> - Nazva z ekrana.
 23. Internet gazeta «Linlithgow Gazette». Published: 15:58 Tuesday 31 May 2016. Battle of Jutland - How did it all unfold? [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.linlithgowgazette.co.uk/news/battle-of-jutland-how-did-it-all-unfold-1-4142603>. - Nazva z ekrana.
 24. DER SPIEGEL. „Wir befanden uns im absoluten Wurstkessel“ 02.06.1986 / "Tirpitz-Plan" nennt Volker Berghahn dieses ungeheuerliche Projekt." / [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-13517229.html>. - Nazva z ekrana.
 25. Welt24. GESCHICHTE. 31.05.2016 [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <https://www.welt.de/geschichte/article155820947/Dieses-Foto-erklart-das-Chaos-der-Skagerrakschlacht.html>. - Nazva z ekrana.
 26. Welt24. GESCHICHTE. 29.05.2016. Skagerrak 1916: So spielte sich die größte Seeschlacht aller Zeiten ab [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <https://www.welt.de/geschichte/article155761504/So-spielte-sich-die-groesste-Seeschlacht-aller-Zeiten-ab.html>. - Nazva z ekrana.

References

1. Vilson G.R. Lineinye korabli v boiu. 1914 – 1918 gg. (3-e izd.). [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: http://mirknig.su/knigi/military_history/45121-lineinye-korabli-v-boyu-1914-1918-gg.html. - Nazva z ekrana.
2. Voenno-istoricheskaiia biblioteka pervoistochnikov. Gelmersen P.V. Morskaiia blokada. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://rufort.info/lib/gelmersen-p-v-morskaya-blokada-1925/>. - Nazva z ekrana.
3. Drabkin S.Ia. Revoliutsiia 1918-1919 gg. v Germanii (Kratkii ocherk) [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://padaread.com/?book=37959&pg=1>. - Nazva z ekrana.
4. Zaionchkovskii A. M. Pervaia mirovaia voina — SPb.: OOO «Izdatelstvo «Poligon», 2002. — 878, [2] s. il., 64 tsv. il. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://militera.lib.ru/h/zayonchkovskiy1/index.html>. - Nazva z ekrana.
5. Kaverin I.N. Za kulisami angliiskoi blokady (Iz istorii pervoi mirovoi voiny). [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.libex.ru/detail/book843205.html>. - Nazva z ekrana.
6. Pervaia mirovaia voina na more / Redaktor-sostavitel A.E. Taras – Mn.: Xarvest; m.: AST, 2001. – 592 s.
7. S. Pereslegin. Pervaia mirovaia. Voina mezhd realnostiami. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: https://aldebaran.ru/author/pereslegin_sergeyi/kniga_pervaia_mirovaia_voyna_mejdu_realnostyami. - Nazva z ekrana.
8. Tirpits A. Vospominaniia / Perevod s nemetskogo i komentarii V.YI. Golanta. Pod redaktsiei professora admirala V. A. Alafuzova. — M.: Voenizdat, 1957. ≡ Tirpitz, A. v. Erinnerungen. — Leipzig: Koehler, 1919. — 526 S. [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://militera.lib.ru/memo/german/tirpitz/index.html>. - Nazva z ekrana.
9. Sheer R. Germanskii flot v mirovuiu voynu (Vospominaniia admirala Sheera). [Elektronyi resurs] // Rezhym dostupu: http://mirknig.su/knigi/military_history/45855-germanskii-flot-v-mirovuiu-voynu.html. - Nazva z ekrana.

- spielte-sich-die-groesste-Seeschlacht-aller-Zeiten-ab.html. - Nazva z ekrana.
27. Welt24. GESCHICHTE. 15.09.2015. Seekrieg. Erster Weltkrieg: Die vielen Fehlkalkulationen der Skagerrak-Schlacht [Elektroni resurs] // Rezhym dostupu: <https://www.welt.de/geschichte/article146429037/Die-vielen-Fehlkalkulationen-der-Skagerrak-Schlacht.html>. - Nazva z ekrana.
28. Welt24. GESCHICHTE. 23.10.2013. Seekrieg. Skagerrak – die größte Seeschlacht aller Zeiten [Elektroni resurs] // Rezhym dostupu: <https://www.welt.de/geschichte/article121135061/Skagerrak-die-groesste-Seeschlacht-aller-Zeiten.html>. - Nazva z ekrana.

Темиров В.И., Михайлюк В.П. Ютландская битва в свете публичной истории: мифы и реалии.

В статье критически анализируется современная концепция публичной истории по изложению событий Первой мировой войны, в частности - Ютландской битвы. На основе общедоступных данных публичных источников, показаны фрагментарные логические несоответствия информационного материала событийно-историческим реалиям войны. Обосновывается необходимость пересмотра публичной историей базовой парадигмы военно-политического столкновения Британии и Германии на море в середине 1916 г. Приводятся примеры, раскрывающие истинную суть и значение Ютландской битвы в масштабах глобального конфликта. Акцентируются политические предпосылки возникновения данного события. Раскрывается тайный смысл подготовительных мероприятий.

Ключевые слова: Ютландская битва, публичная история, критический анализ, Гранд Флит, Флот От-

крытого моря, Хохзеефлотт, Британия, Германия, дредноут.

Temirov V.I., Mykhailiuk V.P. The Battle of Jutland in the light of public history: myths and realities

The article critically analyzes the modern concept of public history in describing the events of the First World War, in particular - the Battle of Jutland. Based on the publicly available data of public sources, fragmentary logical inconsistencies of information material are shown to the historical realities of the war. The need for a revision of the basic paradigm of the military-political clash between Britain and Germany at sea in the middle of 1916 is substantiated by the public history. Examples are given that reveal the true essence and significance of the Battle of Jutland in the scale of the global conflict. The political preconditions of its occurrence are accentuated. The secret meaning of preparatory measures is revealed. The author's conclusions on the example of the history of the Battle of Jutland are extrapolated to the general problems of modern public history, with proposals for solutions. The information material of the article is based on an analysis of contemporary Anglo-German publicistic content.

Keywords: The Battle of Jutland, public history, critical analysis, Grand Fleet, the Open Sea Fleet, Hohzeeflott, Britain, Germany, dreadnought.

Теміров Володимир Іванович – магістр, здобувач вищої освіти Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Михайлюк Віталій Павлович – д.іст.н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та історії України Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: д.і.н., проф. **Бровендер Ю.М.**

Стаття подана 27.10.2017.